

Oponentský posudek

Diplomové práce Bc. Jakub Vintr: *Zvířecí pohřby v kontextu kultury kulovitých amfor v Evropě*, Katedra archeologie Filozofická fakulta Univerzita Hradec Králové 2015

Text diplomové práce je uspořádán do logických celků. Je zpracován podle literárních pramenů. Obsahuje strany 1-68. Počet citovaných titulů vzrostl ve z 54 na 86. Součástí práce jsou dále grafy a obrázky převzaté z uveřejněných prací. Ponechávám část oponentního posudku diplomové práce Bc. Jakuba Vintra vzhledem k její druhé obhajobě v upraveném znění jako u předešlého posudku.

Předložená práce zahrnuje celkem 20 kapitol. Jakub Vintr seznámil v úvodu (kapitola 1.) s pojednávaným tématem. Metody a cíle práce popsal v kapitole 2. Popsal použité zdroje, zejména archeologickou literaturu (kapitola 3.). Dále se zabýval pojednáním o kultuře kulovitých amfor, KKA ve středoevropském rámci (kapitola 4.). Územní dělení KKA včlenil do kapitoly 5. Navázal relativní a absolutní chronologií KKA včetně radiokarbonového datování a C14 dat (kapitola 6.). V kapitole 7. Shrnuje dějiny výzkumu tématu zvířecích pohřbů v KKA. Vychází jak z původních prací, tak ze souborných prací o této problematice (např. Pollex 1999; Kolodziej 2011). Student postřehl, že od 50. let 20. století se posunuje vysvětlení významu zvířecích pohřbů více do roviny ekonomické a duchovní (Gandert 1953), která může souviset také s kultem zemřelých. Správně upozornil na práci H. Behrense (1964), který pohřby dvojice skotu nedaleko lidského hrobu vysvětloval jako významný pohřeb páru tažných zvířat (důležitost orby). Posluchač dále čerpal z práce Ž. Krzaka (1977) o zvířecích pohřbech jako obětinách (bohům i zemřelým) vyskytujících se od neolitu přes protohistorické období, antiku až po raný středověk. Upozornil na další vysvětlení spojující pohřby tura domácího se slunečním kultem (jantarové disky: Pollex 1999). Cituje další zjištění, že zvířecí pohřby se rovněž vyskytují podél hranic osídleného území (Szmyt 2006).

J. Vintr popsal roli jednotlivých druhů zvířat v eneolitu (kapitola 8.). Přehlednou charakteristiku zvířecích pohřbů (otázka rituálu nebo pohřbu, vztah lidských hrobů a zvířecích atd.) zahrnuje kapitola 9. (str. 21 ad.) s poměrně obsáhlým výčtem nálezů včetně exkurzu do období neolitu, v níž se dále zabýval uložením zvířete v hrobu. Mohou se vyskytnout dokonce pohřby s obložením stěn nebo dna hrobové jámy a s přídatnými předměty jako nádobami, kamennými a kostěnými předměty, nebo pohřby částí skeletů, případně velmi zajímavé smíšené vícečetné pohřby zvířat někdy společně i s pohřbem člověka. Vícečetné pohřby jsou

především známé ze západní větve KKA z Německa, které se prolínají s vyčleněnou skupinou smíšených vícečetných pohřbů, rituální podstatou pohřbu. (Zde se řeší otázka skutečného/úmyslného pohřbu zvířete, nebo jako obětiny. Uvažuje se o vztahu u pohřbů hlavně dobytčat ve vzdálenosti do 2 m od lidského hrobu a věkem pohřbených zvířat, který kolísá od několika měsíců po 12 let. Základní zjištění je to, že na pohřbených zvířatech se nesetkáváme se stopami jejich konzumace (na rozdíl od obětí v hrobech zemřelých).

Kapitulu 10. věnoval zvířecí symbolice v KKA. Význam psů v KKA je podán v kapitole 11. a tura domácího v kapitole 12. Kapitulu 13. zasvětil inovacím v eneolitu a jejich vztahu vůči skotu. Sluneční symboliku zahrnující i roli jantaru popsal v kapitole 14. Obsah kapitoly 15. tvoří pojednání o databázi zvířecích hrobů. Diplomand zpracoval v kapitole 16. interpretační část zvířecích hrobů v KKA a závěry z jednotlivých kapitol a ze statistických výsledků včlenil do 17. kapitoly. Kapitulu 18. tvoří soupis literatury. V závěrečné části (kapitola 19) se nachází katalogové zpracování zvířecích hrobů v Polsku, Německu, České republice, v Bělorusku, Rumunsku a na Ukrajině. Mapový podklad v této verzi buď chybí, nebo se nezobrazil.

Jakub Vitr shrnující názory týkající se zvířecích hrobů včetně rituálního poslání pohřbů zvířat v kapitole 16 (str. 57-65). Uvedl, že v Polsku je známo 73 pohřbů (162 zvířecích jedinců) z 34 lokalit (Velkopolsko-Kujawsko, dále v Pověslí), z Německa 44 jedinců (z 25 lokalit, ověřitelných 18), z Běloruska 2 lokality s 16 zvířecími jedinci, z Čech jsou známé 3 lokality s 4 zvířecími jedinci, z Rumunska jeden nález (původně uváděno 5) a z Ukrajiny po jednom nálezu zvířecího hrobu.

Kladem práce je shromáždění zvířecích pohřbů z území rozšíření kultury s kulovitými amforami a vytvoření databáze. Správná je úvaha o obětině skotu namísto krvavé lidské oběti a shrnutí o jeho úloze jako milodaru, výrazu vyššího postavení zemřelého (skot), nebo dokladu pohřební hostiny (prase). Uvádím, že diplomand nově vložil podle doporučení do předloženého textu kapitulu 2 s uvedením metod a cílů a v části o zvířecích pohřbech kapitulu o významu psa.

J. Vitr zajisté doplnil diplomovou práci oproti předchozí verzi o další části. V katalogu, který vycházel ze souborných prací o zvířecích hrobech, přesto nejsou nálezy uvedeny v úplnosti. Zvířecí hroby KKA jsou uvedeny v další literatuře. Není uveden z Polska např. dětský hrob, v němž se společně nacházel psí skelet z lokality Brześć Kujawski, lokalita 4, woj. Włocław. Z téže lokality se uvádějí v jiném hrobu tura domácího nejen kosti prasete, ale

také psa. (Vím však, že takové věci se mohou stát.)

Upozorňuji, že hrob s párem dobytčat nemusí symbolizovat pouze záprah (str. 67-68). Diplomand mohl zde uvažovat také o dalších možnostech, jako například o symbolice plodivé síly v rámci starého zemědělského kultu plodnosti a úrodnosti (pokud šlo o krávu a býka), nebo ve vztahu k zemřelému o odrazu jeho sociálního postavení. Dílčí nedostatky jsem shledal v seznamu literatury (chybějící místo vydání práce aj.). Na závěr uvádím, že diplomand přes upozornění opětovně opomněl připojit povinnou kapitolu závěrečných prací se seznamem zkratk (např. v práci se vyskytují ČSAV, KKA, MMK, „ZoW”, ed., nr., red. aj.)

Diplomovou práci je po mluvnické stránce zpracována na odpovídající výši.

Mezi dílčí nedostatky zařazuji například některé stylistické záležitosti. Další chyby pokládám za překlepy, jako např.;... bernburských bubnů ... (str. 11); vynechání slova ... že pes mohl být prvním domestikovým zvířetem vůbec.... (str. 34); dále porušení abecedního řazení lokalit v katalogu (str. 82-83); užívání správných přípon v patřičném pádu aj.: dle Piątkowské-Małecké a Gubernata, a to konkrétně na typy ... ; ... Pod dolní čelistí zvířat ... (str.76); ...nepravidelný obdélník ... (str. 79); malá počáteční písmena v místním názvu ... okres Czarnków-Trzcianka ... (str. 83);...Inowrocław-Szymborze ... (str. 27, 91); dále např. ... v archeologii. Archeometrie ... (str. 70); nebo naopak ... In: V. Becker ... (str. 71); užívání neobratných spojení, jako ... beztvareho tvaru (str. 38); ...Ve většině případů se nám dochovaly kostry zvířat v anatomické poloze. ... (str. 66); ... osamoceně stojící sousloví ... symbolika zvěře ... (str. 67) aj.; v přičestích minulých nesprávné koncovky, jako například ... s těly, která mají ... (str. 20) ; ... byli pohřbeni dva mladí lidské jedinci v poloze na zádech, nohy měli silně pokrčeny. ... (str. 35); ...V dřívě většině se jedna o psí zuby, ze kterých se zhotovovaly přívěsky či nahrdelníky. ... (str. 37); přehození slov v odborném názvu ... objevuje v kultuře moravské malované keramiky (MMK) ... (str. 35 atd.

Bc. Jakub Vintř rozšířil diplomovou práci. Přesto se v ní objevily některé nedostatky, které považuji pouze za dílčí. Doporučuji proto tuto práci k obhajobě s hodnocením **C velmi dobře**.

doc. PhDr. Jaromír Kovárník, CSc.

V Hradci Králové 23. 1. 2016